

ตำนานพระแก้วมรกต

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานไหว้ครูประจำปี

ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

วันที่ ๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒

ตำนานพระแก้วมรกต

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานไหว้ครูประจำปี

ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

วันที่ ๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒

ตำนานพระแก้วมรกต

พระบรมราชาธิบายและคาถาตำนานพระแก้วมรกต

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

คำแปลตำนานพระแก้วมรกต ของ พันพุ่มอนุราช (สิน)

ตำนานพระแก้วมรกตสำหรับอาดกษณ์อ่าน ในพระ
อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เนื่องในพระราชพิธี

ศรีตั้งจุฬานกาด พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

พิมพ์ครั้งแรก

ในงานฉาปนกิจศพ

เจ้าจอมมารดาเที่ยง

พ.ศ. ๒๔๕๓

พิมพ์ครั้งที่หก

ในงานไหว้ครูประจำปี

(๑๐๐๐ เล่ม)

ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พ.ศ. ๒๕๑๒

คำนำ

ในงานไหว้ครูประจำปี ๒๕๑๒ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กำหนดวันที่ ๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒ พระครูปลัดดัด คณิสฺสโร ได้เป็นผู้แทนคณะศิษยานุศิษย์มาติดต่อกรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่องตำนานพระแก้วมรกต เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ในงานนี้ กรมศิลปากรยินดียินยอมอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ดังประสงค์

ตำนานพระแก้วมรกตที่พิมพ์ในเล่มนี้ มีพระบรมราชาธิบาย และคาถาตำนานพระแก้วมรกต พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คำแปลตำนานพระแก้วมรกต ของพันพุมอนุราช (สิน) เปரியญเอก วัดราชประดิษฐ์สถิติมหาธรรมาราม และตำนานพระแก้วมรกตสำหรับอาตักขณอ่านในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วันสวดมนต์เย็น เนื่องในพระราชพิธีรั้งเจ้าปางกาด พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ ถวายเป็นความรู้ทางด้านตำนานความเชื่อก่อและประวัติการสร้าง

(ข)

พระพุทธมหายานรัตนปฐมากร ซึ่งเป็นพระพุทธรูป
ดำคัมภีร์บ้านคูเมือง ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ พระ
อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหา
ราชวัง

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในการกุศลบุญราศี ซึ่ง
คณะศิษยานุศิษย์ได้จัดงานไหว้ครูประจำปี พ.ศ. ๒๕๑๒
เป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรม ขออำนาจกุศลผล
บุญครั้ง^{นี้} จงเป็นปัจจัยตั้งแต่นี้ให้ คณะศิษยานุศิษย์จง
ประสบแต่ความสุข เจริญด้วยจตุรพิธพรชัยทุกประการ
เทอญ.

กรมศิลปากร

๓๐ กรกฎาคม ๒๕๑๒

ตำนานพระแก้วมรกต

พระบรมราชาธิบาย

และคาถาตำนานพระแก้วมรกต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

๑ เรื่องพระแก้วมรกต พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงขอผู้นับถือได้
ในพระพุทธศาสนา และท่านผู้ใดที่รักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน
สยาม จงฟังตำนานเรื่องพระแก้วมรกต และพระแก้วมรกต
เป็นแท่งทึบองค์ใหญ่นี้ คนเก่าที่ได้อีกในพระพุทธศาสนา
ซึ่งเราไม่รู้จักชื่อและตำบลและคราวครั้งเป็นแน่ดังได้ ท่านได้
สร้างไว้เป็นที่สักการบูชาก่อนหลายปี แต่พุทธศักราช ๑๘๗๘
คริสต์ศักราช ๑๘๓๖ ปี ก็แต่เรื่องราวที่ควรเชื่อถือดังนี้

เป็นแน่ แต่เดิมเมื่อแรกสร้างนั้นเราหาได้ไฉน นิตานที่
เมืองเขมรบ้าง ไทยบ้าง ดาวพุงดำบ้าง ดาวพุงขาวบ้าง
แต่งไว้ก็มีอยู่มาก แต่ต่างคนต่างว่าตามไฉนและคาดคะเน
ผิด ๆ กันมากนัก จะเอาเป็นประมาณลงไม่ได้ เราจะขอ
กล่าวเรื่องราวพระแก้วมรกตนั้น ตั้งแต่ครั้งที่ได้ความเป็น
แน่ ซึ่งผู้พินิจค่านมิได้ ให้ท่านฟัง

เมื่อพุทธศักราช ๑๘๗๘ ปี คริสต์ศักราช ๑๔๓๖ ปี
พระแก้วมรกตองค์นั้นอยู่ในพระสถูปใหญ่เก่าองค์หนึ่ง ณ เมือง
เชียงราย ครั้นพระสถูปเจดีย์นั้นตองอดนี้บาดพังลงแล้ว ชาว
เมืองเชียงรายได้เห็นเป็นองค์พระพุทธรูปปิดทองคำทับทวง
องค์ ก็ดำใจว่าพระพุทธรูปสีดำมัญ จึงเชิญไปไว้ในวิหาร
ที่ไว้พระพุทธรูปในวัดแห่งหนึ่ง แต่นั้นไป ๒ เดือน ๓ เดือน
ปูนที่ถวักปิดทองหุ้มทวงพระองค์นั้น กระเทาะออกที่ปลาย
พระนาสิก เจ้าอธิการในอารามนั้นได้เห็นเป็นแก้วสีเขียวงาม
จึงแกะตอออกไปทวงพระองค์ คนที่ปองจึงได้เห็นและทราบ
ความว่า เป็นพระพุทธรูปแก้วแท่งทับทวงแท่งบริสุทธิไม่มีบุบ
สลาย คนชาวเชียงรายและเมืองลาวอื่น ๆ ก็คั่นกันไปบูชา
นมัสการมากมาย ท้าวเพี้ยผู้รักษาเมืองจึงได้มีใบบอกลงไป

ถึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ เจ้าเมืองเชียงใหม่เกณฑ์กระบวนช้าง
ไปให้รบได้จพระมหารัชนาภิเษกมาโดยทางช้าง
ครั้นมาถึงทางแยกซึ่งจะไปเมืองนครด้าปาง ช้างที่รบได้จ
พระมหารัชนาภิเษกมา ก็วิ่งค่นไปทางเมืองนคร
ด้าปาง เมื่อหมอกความแยะโคมช้างให้ดังบ แด้วพามาถึง
ทางที่จะไปเมืองเชียงใหม่ ช้างก็ค่นไปทางเมืองนครด้าปาง
อีก จนภายหลังเมื่อเอาช้างเชื่องรบได้จพระมหารัชนาภิเษก
ไปทางเมืองนครด้าปางอีก ด้วยเหตุที่เห็นว่าเพี้ยนไปรบกับได้มีใบบอกไปถึงเจ้า
เมืองเชียงใหม่ ครั้นนั้นเจ้าเมืองเชียงใหม่ก็ถือดีดังมากนัก
จึงวิตกว่า ชะรอยมี ซึ่งรักษา พระองค์ พระจะไม่ ยอมมาเมือง
เชียงใหม่ จึงยอมให้เชิญพระมหารัชนาภิเษกมา
ไปประดิษฐานไว้ในเมืองนครด้าปาง คนทั้งปวงจึงได้เชิญ
ไปไว้ในวัด ที่คนเป็นอันมากมีศรัทธาสร้างถวายใน เมืองนคร
ด้าปางนานถึง ๓๒ ปี

ครั้นจุลศักราช ๘๓๐ พระพุทธศักราช ๒๐๓๓ ปีชวด
ดิถีฤกษ์ก เจ้าเชียงใหม่องค์ก่อนได้แผ่นดินเชียงใหม่แล้ว
ดำริว่าเจ้าเชียงใหม่องค์ที่ล่วงแล้ว ยอมให้พระมหารัชนาภิเษก

ปฏิมากรแก้วไปประดิษฐานอยู่เมืองนครจำปาสักนั้นไม่ควรโดย
 ควรจะไปอาราธนามาไว้ ในเมืองเชียงใหม่ คิดแล้วจึงไป
 อาราธนาแก่พระมหามณีนรตนปฏิมากรแก้วมา สร้างพระ
 อารามวิหารถวาย แล้วประดิษฐานไว้ ในเมืองเชียงใหม่
 และเจ้าเมืองเชียงใหม่ได้พยายามจะทำวิหารที่ไว้พระมหามณีน
 รตนปฏิมากรแก้ว ให้เป็นปราสาทมียอดให้สมควร แต่หา
 สมประสงค์ไม่ ^{๕๕} อดนั้นบาดคงต้องทำลายยอดที่ตั้งสร้างชน
 หาดยครั้ง ^{๕๖} จึงได้เชิญพระมหามณีนรตนปฏิมากรแก้วไว้ใน
 พระวิหาร ^{๕๗} มีซุ้มจรนำอยู่ในผนังด้านหลังสำหรับเป็นที่ตั้ง
 พระมหามณีนรตนปฏิมากรแก้ว ^{๕๘} กับทงเครื่องประดับอาภรณ์
 บูชาต่าง ๆ ^{๕๙} มีบานปิดบังดูเก็บรักษาไว้ เปิดออกให้คน
 ทงปวงนมัสการเป็นคราว ๆ แต่พระมหามณีนรตนปฏิมากร
 แก้วได้ประดิษฐานอยู่ในเมืองเชียงใหม่มาได้อีก ๘๔ ปี

^{๖๐} ครนจุลศักราช ๘๓๓ ปี พระพุทธศาสดนกาล ๒๐๘๔
 ปีฉดตุลศักราช ^{๖๑} เจ้าเชียงใหม่องค์หนึ่งซึ่งครองเมืองในครั้งนั้น
 ชื่อเจ้าไชยเสร์ฐาธิราช ^{๖๒} เป็นบุตรพระเจ้าโพธิ์ดาร์ซึ่งเป็นเจ้า
 เมืองเช้า ^{๖๓} คือเมืองหลวงพระบาง เพราะเหตุที่แต่ก่อนนั้น
 ไป ^{๖๔} เจ้าเชียงใหม่องค์ก่อนได้ยกราชธิดาตัวชื่อนางยอดคำ

ไปจากเมืองเชียงใหม่ในครั้น^{๒๕} เป็นปีชาตจัตวาศก จุติ
ศักราช ๙๑๔ ปี พระพุทธศาสดนกาล ๒๐๙๕ เจ้าไชยเสร์ฐา
ธิราชไปถึงเมืองเช้าแล้ว ก็ประนีประนอมพร้อมกัน^{๒๖}กับเจ้านอง
และญาติวงศ์ฝ่ายบิดา เชิญพระมหารามณ์^{๒๗}รัตนปฐมากรแก้ว
ชนประดิษฐานไว้ในปราสาท แล้วก็นัด^{๒๘}องค์พระและทำการ
กุศดัดตั้งบิดาเป็นอันมาก แล้วก็ปรึกษาหารือกันตามญาติ
วงศ์พี่น้องด้วยมรดก คิดแบ่งทรัพย์สิ่งของ^{๒๙}ของผู้คนข้างมาพาหะ
ซ้ายอยู่ไม่รู้จบตง กาดดองไปถึงด้ามปี

ฝ่ายท้าวเพี้ยผู้รักษาเมืองเชียงใหม่เห็นว่า เจ้าไชย
เสร์ฐาธิราชไปเมืองเช้าเดียนานแล้วไม่กลับ การงานบ้าน
เมืองค้างชดอยู่^{๓๐}มาก ถ้ามีข้าศึกศัตรูก็จะไม่มีผู้^{๓๑}ชการให้ดีทช
ชาติได้ จึงได้พร้อมกันปรึกษาเลือกหาไตรภกรูปหนึ่ง ชื่อ
เมกุฏิเป็นเชื้องค์เจ้าเชียงใหม่ที่ดองแล้วมาแต่ก่อนนั้น เวด
นั้นมดคืบญญาสามารถสมควร จึงพร้อมกันเชิญเจ้าเมกุฏิให้
คินฉนวนชออกมา แล้วก็ยอมยกให้เป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่แล้ว
ครั้นภายหลังพวกดาวพุงขาวได้เชียงใหม่ได้ เชิญเอาพระแก้ว
มรดกไปไว้เมืองเช้า ๑๒ ปี แล้วเชิญไปไว้เมืองเวียงจันทน์
นานถึง ๒๓๕ ปี พุทธศักราชดองไป ๒๓๒๑ ปี คริธต

ศักราช ๑๗๗๘ ปี จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ได้ชำระแวงแคว้นดาว และเชิญเอาพระแก้วมรกตเอามาไว้
ในเมืองธนบุรี ๓ ปี ได้สร้างกรุงเทพมหานครมรรค
โกสินทร์มหินทรายชยา บรมราชธานีเสร็จใน ๓ ปี

ครั้นเมื่อพระพุทธศักราช ๒๓๒๔ ปี คริสต์ศักราช
๑๗๘๑ ปี ถึงปีที่ ๒๕ เพ็ญเดือน ๖ ได้เชิญพระแก้วมรกตมา
ประดิษฐานไว้ ณ พระมุกก ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตน
ศาสดาราม ทรงตั้งการะเครื่องบูชาอย่างดี ทำด้วยทองคำ
ประดับด้วยเพชรพลอย และพุทธบริวารเปลี่ยนตามฤดูอย่าง
ได้คัมภีร์แล้ว ถวายมาตามรอบพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยาม
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๒๗ ปี แผ่นดิน
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๑๖ ปี แผ่นดิน
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๖ ปี เป็น ๖๙ ปี ครั้น
ณ ปีที่ ๗๐ โดยรัชกาลพุทธศักราช ๒๓๘๔ คริสต์ศักราช
๑๘๔๑ ปี เพ็ญเดือน ๖ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินสืบ
พระบรมวงศ์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา
มกุฎีทศธัมมทิเทพวงศ์พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง

ปฏิบัติพระแก้วมรกตนั้นโดยเคารพ ดำรัสสั่งให้ช่างเขียน ๆ
 รูปพระแก้วมรกตทรงเครื่องตามฤดูทั้งสี่ลงในแผ่นผ้า
 ใหญ่ พระราชทานไปแก่ชาวต่างประเทศซึ่งมิได้เคยได้
 เคยมายังกรุงเทพ ฯ นี้ อยากจะใคร่เห็นพระแก้วมรกตนั้น
 หนึ่งโปรดให้เขียนเรื่องพระแก้วมรกตแต่เมืองเชียงรายเป็น
 ต้นมานี้โดยภาษามคธจนนิยบท และคาถาและภาษาไทย

ภาษาอังกฤษในปีที่	พุทธศักราช ๒๓๙๗	} เป็นปีที่ ๔
	คริสต์ศักราช ๑๘๕๔	

แต่บรมราชาภิเษก โดยพระราชประสงค์จะให้คนในคนนอก
 พระราชอาณาเขต รู้อะไรเรื่องพระแก้วมรกตนั้นจงทั่วกัน.

คาถาตำนานพระแก้วมรกต

สุณนตุ สาธโว พุทธ—
ปสนนา สยามราชูสุ
อัย โข มรคภูชาติ—
สุวิสุทธา ฆนรตน—
โปราณเหิ มนุสเสหิ
อิตถนนาเม หิตถนนาเม
อิจเจวิทานิ อเมหิ
ตมุตทิสฺส ภควนตํ
พุทฺธสฺส ปรีนิพฺพาน—
ทวินนํ วสฺสสหสฺसानํ
อนเเกหิปี วสฺสเสหิ
กทาจิ กตฺถจิ เทเส
กถณฺจิ มหคฺฆสาร์
สงฺขตา สมพุทฺธพิมพ—
นเหว ปน โน ลทฺธา

สาสเน พุทฺธมามกา
ภตฺติกา จ สุเมตฺติโน ๑
มณิกุขณทมยา สุภา
ปฏีมา มหตี วรา ๑
ปสนเนเหว สาสเน
กาเล เทเส กตา อัย
อวิทิตเหิ ตตฺตโต
สมมาสมพุทฺธมุตฺตมํ
กาลโต สมภาคโส
สมปฺปณฺณกาลโต ปุเร
ปวตฺเตหิ ปุราตนา
กฺุโตจิ มณิมาทีย
มหนตํ อมฺหยํ วรี
ภาเวน อสฺส ปุชิตา ๑
ตตฺตโต วตฺถุทีปนา

กถา ตสฺสา ปฐฺมิมาย
 กมฺโพชาปํ สยามาปํ
 ตสฺสา พหุณี วตฺถุณี
 ปุพฺเพ อมฺมฺหิ กาลมฺหิ
 อสฺสเกเนวณฺเจวณฺจ
 อสฺสูกตฺเตตฺตํ กาลํ
 ตโต หริตฺวานามุตฺร
 อจฺเจวํ นานาวาเทหิ
 อจฺจากุลานิ ตุ เตสํ
 อณฺณมณฺณวรัทฺธานิ
 มิสฺสสกันขานฺมาเนน
 อนิขฺฌานกฺขมาเนน
 ติฏฺฐจฺนตฺตํ ตานิ วตฺถุณี
 เกนจาปฐฺมิพาเหยฺยา
 ตสฺสา พุทฺธปฐฺมิมาย
 อยณฺหิ ปฐฺมิมา เสฏฺฐจา
 โยนรณฺณจฺมฺหิ จิตฺตา
 อธิ ปากณฺณนาเมน

สทฺทเทยฺยา กงฺขเฉทิกา ฯ
 ลาวาปํ โยนกาปํ จ
 กถยิตฺวา อนเณกธา
 รณฺณจฺเทเส อมฺมฺหิ จ
 ปฐฺมิมายํ สุมายิตฺวา
 จาปิตฺวา ปุชิตฺวา อหุ
 สณฺจาปิตาณิมานิตา
 วทีสุ จ วทนฺติ จ ฯ
 วจนานิ ปทิสฺสเร
 อปฺปติฏฺฐจฺานิ ปายโต
 วทฺตมิตานฺนยฺตตฺตตฺตตฺต
 อาวहनฺติ ทฺวเวพฺพหํ ฯ
 อุชฺฌนฺติยา เนธ วิณฺณณฺนา
 ปณฺณจายิตํ ปวตฺตติโต
 อธิ วตฺถุ สมฺมจฺเจเต ฯ
 มณฺนิกฺขณฺเตน มาปิตฺวา
 โปราณราชธานิยํ
 ชยงฺกราชานามิยา

โปราณกมหาภูเป
 สมพุทฺธสฺส มุนินฺทสฺส
 ทวินันํ วสฺสสหสฺसानํ
 เอกวิสวสฺสสมตฺเต
 ภินฺนอสณิผาเถน
 ตนุกาณฺจนปณฺเฑหิ
 ตโต จ สามณฺณเสล-
 เอกสฺมิมฺว วิหารสฺมิมฺ
 ทวตฺตมาสาตักฺกเมน
 สุวณฺเณสุวาปคเตสุ
 ขนฺธิภูตมณิกฺขณฺท-
 ตสฺมิณฺเฒว สํวจฺจนเร
 ตทา มหาราชชาเน-
 มหานครมานิตา
 ตตฺถ ทวตฺตสวสฺसानิ
 ตโต ลมฺปangkปฺรุมฺหา
 ทวินันํ วสฺสสหสฺसानํ
 เอกาทสเม วสฺสสมฺหิ

เอกสฺมิมฺ จิรสนฺจิตะ
 ปรีนิพฺพานกาลโต
 มิตานํ อนฺุพุพฺพโส
 กาละ ปวตฺตมานเก
 เจตฺยคพฺพะ สุธามเย
 ฉนฺนาว ปากฺกฺวา อหุ ๑
 สณฺณาย อภิหาริย
 จปีตา ปฏฺฐิมาฆเร ๑
 ปฏฺฐิมาฉวิยํ ปน
 ปณฺณาทา วิทิตา อหุ
 มยภาเวน สํ ตทา ๑
 โยนรณฺุจฺมฺหิ สณฺจิตํ
 ภูตํ ลมฺปangkคนามกํ
 มหิตา สกฺกตา อหุ ๑
 จิรํ กาลมฺปตฺติฏฺฐิจิตา ๑
 สมพุทฺธราชุจฺยกาลโต
 อตฺถิกนฺตานโมปริ
 ตตฺถเวย โยนรณฺุจเก

นวีส มหานคร
 ราชธานีภูต อภิ—
 ตตถ โข จตุราสตี
 ตโต จาปี นวีสมหา
 ทวินัน วสสสหาสนัน
 วสเส ปณจนวตมहि
 โยนกานัน พลล มนที—
 ลาวรรณเจ ตุ พลลสมิ
 ลาวเกहि อีสสรีย
 สเก ลาวรรณเจ โขงค—
 มหานครสมภูต
 ตตถ ทวาทสวสสนัน
 ตโต โข ปนาณินว—
 มหาปุริ นยิตวาน
 ตสมิ โข จนทนปุเร
 ทวิสตัม ปน วสสนัน
 อิจเจว โข โยนเกสุ
 ตสสา พุทธปณิมาบ

โยนกัณหาธิวาสัน
 นวมาปีตมาหตา
 วสฺसानิ จาปีตา อหุ ๑
 สมพุทฺธชาจฺจยกาลโต
 อตฺถิกนฺตานโมปริ
 วตฺตมานเน อนุกฺกมา
 ภูเต ปราณิมทฺทเน
 วทฺธมมานเน มหพฺพล
 โยนรรณเจ ปวตฺตย
 มหานครสฺสตีตัม ปุริ
 นีตา ชาวาณิธานกัม ๑
 จาปีตา ปุชิตา อหุ
 มาปีตัม จนทนวหยัง
 จาปีตา สกุกตา อหุ ๑
 จิริ ปณณรสุตฺตร
 เอกตฺเถว ปตฺติฏฺฐิจิตา
 ลาวเกสุ ยถากุณม
 นีตาย จาปีตาย จ

พุทฺธนิพฺพานโต เอก
 ทเว วสฺสสทฺสทานิ
 เตสโมปรีเม วสฺเส
 อิมสฺมิ สฺยามรณฺฺจมิหิ
 สฺยามราชวสฺสํ
 อธิ สพฺพปจฺเจน
 จกฺกกฺกักรูปรมนาถ—
 มหตา ปุณฺณเตเชน
 สมมาอภิวินนฺเตน
 กริตฺวา สฺยามวสฺสํ
 ตโตวิมฺ สฺยามรณฺฺจ
 อธิ อุกฺขานเทสฺมิหิ
 ตทา ปฺราณนกริ—
 ปุริ ปเวสยิตฺวาน
 สมมาสทฺกกริยมานา
 เยสุ ติสฺสํ วสฺเสสุ
 ตสฺสา ธนปฺริยา
 นทฺติเร มาปยิตถ

วิสาลิติสฺตฺตฺตริ
 กเมเนว อตฺถกมฺ ๗
 ทวาวิสฺติมจฺฉานิเย
 อิทานิ วตฺตมานเก
 สณฺฺจหนเต วรุตฺตเม
 วราณาจกฺกชารินา
 นามเน สฺจิตารินา
 ชลมานเน ราชนา
 สกถํ ลาวรณฺฺจกํ
 ปุรมฺปิ จนฺทนวหฺม
 ชยพฺพเลน อานิย
 รมเม พางฺโกกนามเก
 ภูตํ ธนปฺริวหฺม
 สํวจฺฉรานิ ตณฺปิ
 ตตฺถเวย จปิตา อหุ ๗
 เตเนวตฺตมราชินา
 ภาเค ปุรตฺถิเม จิตะ
 ราชธานี สุภา อัย

รมมา รตนโกสินท—
 เตสํ ตินฺนตฺตํ วสฺसानํ
 รมเม มหานครเ จ
 ปตฺติจฺเจเต สิริรตน—
 พุทฺธสฺส ปรีนิพฺพาน—
 ทวินํ วสฺสสหสฺसानํ
 วิสาขปฺปณฺณมัยํ สา
 วิสมุจฺจิริตฺตํ พุเพเช
 กุณฺณาการสฺมํ จปีตา
 ปฏฺิพิมฺเพ ทสฺสเทน
 นานาวิธาคฺคฺรตน—
 อุตฺตตฺตยานุรูปเห
 ปรีวตฺติเตหิ ติกฺขตฺตํ
 อคฺคณฺขเยหิ สกฺการ—
 อีเชว ยาวชฺชตนา
 รณฺโณ สพฺพปจฺมสฺส
 จกฺกกฺกํ ปรีมานาถ—
 รชฺชสฺส กาลญฺตานิ

เทวมหานครวฺหยา ฯ
 อจฺจเยน ปรีนิจฺเจเต
 ตตฺถ ราชนฺนิเวสเน
 เจตฺยารามเ จ โสภणे ฯ
 กาลโต ติสฺตฺตฺตริ
 ปณฺจวิสมฺหิ หายเน
 ปฏฺิมา อาหตา ตโต ฯ
 ฌนฺโสนฺณมเย สฺสเก
 สมปตฺติจฺจาปีตา อหุ
 นเยเนวากิลงฺกตา ฯ
 รจฺเจหิ ตถา ตถา
 อลงฺกาเรหิ มณฺฑิตา
 ตนฺตโมตฺตุนมจฺจเย. ฯ
 ภณฺเตเหวปฺโสนฺนิกา
 สกฺกตา สมปตฺติจฺจिता
 วราณาจกฺกธารโน
 นามสฺส สฺสจิตารโน
 วสฺसानิ สตฺตวีสติ ฯ

มหิสรุสสุนทรสุ
 รชชสุส กาลภูตานี
 เชฏฐาธิปตินทวสุส
 รชชสุส กาลภูตานี
 อัจฉริ อติกกนทานัน
 ตินณมบี รชชกาเลส
 สมมาสกกกริยมานา
 เยส วสุสานเมกุน—
 รมโย สพพปจิมสุส
 ทุตยสุส มหารมโย
 วยสาว ตตยสุส
 หุตวานเนเกสุ เทเสสุ
 เสฏฐชาตยาतिकุณเห
 อยเมว ประเมนท—
 ราชธีราชา มนุชินโท
 พุทธสุส ปรีนิพพาน—
 ทวินัน วสุสสสุสสนัน
 จตุตตรนวุติยา

ตสเสวตรชราชโน
 สัจฉรานี โสฬส
 ปรมมมิกราชโน
 นพพิสหายนานิเส ๗
 ราชัน รชชการินัน
 วสุสานี อุณสตุตติ
 สอ อฏฐาสิ นรินทร ๗
 สตุตติยาว อจเจ
 เสฏฐจันตตา สุชาติมา
 อคโค วรุตตมตรโ
 รมโย กนิฏฐภาติโก
 อติจจณเณว ปากโต
 มหาชนาภิมานิโต
 มหามกกุสวหโย
 สยามมรณเจ นริสรโร ๗
 กาลโต ติสตุตตร
 อติกกนทานโมปริ
 สัจฉนเรสุ สพพโส

ปริปุณฺณเณสุ วิสาข-
 อภิสัตฺโต ปรมรชช
 หุตฺวา ตเทว มรคณ-
 สมพุทฺธปณฺธิมํ เสณฺฑิ
 ชวฺมานกพุทฺธํ
 เมตฺติยา ปณฺธิพุทฺธานํ
 อธานาคตปุพฺพานํ
 พหุณฺณํ ทสฺสสนตฺถาย
 วณฺณเลปสงฺขาทน
 คาหาเปตฺวาน อาการํ
 อุตฺตตฺตเย อลงฺกต-
 รูปานํ เอกเมกสฺมि
 ทสฺสาปยิตฺวา ปณฺธิมา-
 พหุณฺปิ การาเปสึ
 มาคธายปิ ภาสาย
 เองฺคฺลิสฺหานํ ปฺยกฺขเรหิ
 เกนจฺยาปณฺธิพาเหยฺยํ
 พุทฺธสฺส ปรีนิพฺพาน-

ปุณฺณมายนฺุโปสเถ
 อภิสเณน ฌมฺมโต
 มณิกฺขณทฺมยํ สุกํ
 สมฺมเทว อฺปณฺฑิหํ
 กตฺวา ตีพฺพาภิมานโน ๑
 ทูเร วิเทสวาสินํ
 ชนํ ทณฺฑจฺจุคามินํ
 จิตฺตกาเรหิ กมฺมุนา
 ตมฺปิมาพสุเสว สาทิสํ
 มณฺเฒนํยํ สรฺกฺขกํ ๑
 ภาวากาเรน ตัณฺปิ
 เลปารเห มหาปณฺเฑ
 พิมฺพรูปปธานิสเ
 วิเทสเกปิ โตสยํ ๑
 สยามานมกฺขเรหิ
 อตฺถวิณฺญาปนารหํ
 ตสฺสา วตฺถุํ ลีขาปยิ ๑
 กาลโต ปริมาณิเต

สดุดุดตรนวุติยา
 ตีสเตเนวุตเรน
 พุทธสส สาสนายุมหิ
 จตุตถสัจจรมหิ

วสเสหิ อธิเกน ตู
 ทวิสหัสเสน มานีเต
 ตสส รชชสส ราชีโน
 อิทํ ลิขاپิตํ อหุติ ฯ

คำแปลตำนานพระแก้วมรกต

พันพุทธอนุราช (สิน) เปரியญเอก

วัดราชประดิษฐ์แปล

ขอตำราชนทั้งหลาย ผู้บถื่อพระพุทธเจ้า เต็มได้
แล้วในพระพุทธศาสนา และมีความรักดีไม่ตรีดีในพระ
ราชาของชาวสยาม จงฟังพระปฏิมานี้แด่ ดำเร่จด้วยก่อน
แก้วโดยช้อมรกตงามหมดจดดี เป็นพระปฏิมาใหญ่ประเสริฐ
อันเราในกาตนั้นอุทิศถึงพระผู้มีพระภาคสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้สูง
สุดนั้น โดยส่วนเสมอ แต่กาตเป็นที่ปริณิพพานแห่งพระพุทธเจ้า
ไม่รู้แล้วตามความเป็นอย่างนั้นว่า พระปฏิมานอนมนุษย์
ทั้งหลายครั้งก่อน เต็มได้แล้วในพระศาสนา กระทำแล้ว
ในกาตมีช้อย่างนี้ ๆ ในประเทศมีช้อย่างนี้ ๆ ดึงนันทเทียว
(อันบุคคล) ถือเอ เป็นตำราที่มีค่ามากแต่ที่ไหน ในประเทศ
ไหนในกาตไรกระทำดี (เจียรไน) ด้วยประการไร บุษบา
แล้วโดยความเป็นพระรูป แห่งพระสัมพุทธเจ้าแต่กาตมีใน
ก่อน แต่ปีทั้งหลายเมื่อเป็นอนเณกอันเป็นไปแล้วในก่อนแต่กาต
อันเต็มพร้อมแห่งพันปีทั้งหลายต้อง.

ก็แต่งกถาดำหรับแต่งเรื่องแห่งพระปฐมมานัน โดย
 ความเป็นอย่างนั้น อันควรเชื่อกตความดังดัย อันเราไม่ได้
 แดวนั้นเทียว ชาวภูมิพุกกิด ชาวสยามกิด พวกดาวกิด
 ชาวโยนกกิด กถาวเรื่องแห่งพระปฐมมานันมาก กถาวแดว
 แดะกถาวอยู่บดินคยวาทะต่าง ๆ โดยประการเป็นอเนก อย่าง
 นวว่า พระปฐมมานอนผู้โนนสร้างดวยดัดแดวอย่างนั้น แดะอย่างนั้น
 ในกาดก่อนโนนและในแวนแคว้นประเทศโนน ให้ตงไวแดว
 ในที่โนนได้บูชาแดว คดอดกาดมีประมาณเท่านี้ นำมาแดว
 จากที่โนนให้ประดิษฐาน ณ ที่นั้น นบถอยงแดวดงน.

กถอยคำแห่งชนทงหลาย มีชาวภูมิพุกเป็นคณนอันดับด้น
 เหนือเกิน คิดคานกนเอง เป็นที่ทาศัยไม่ได้ เจอไปดวยการ
 คาคะเนโดยมากทวชนแดว ย่อมปรากฏยง ๆ หาเป็นความ
 ควรแก่ความไคร่ครวญของบัณฑิตไม่ ย่อมนำมาซึ่งความ
 ดังดัยส่วนเดียว วัตถุทงหลายเหตานั้น (กถาแต่งวัตถุทง
 หลายนั้น) ยงตงอยู่ อนวิญญชนในสมัยนี้ พังคิเตียนห้ามมิได้
 อนึ่งอันไครไม่พึงคิดคาน เรื่องแห่งพระปฐมมานัน อันเราจะ
 รวบรวมในทน จำเดิมแต่ประวัติ.

แท้จริงพระปฐมมานัน ประเสริฐที่สุดอันบุคคลดัดสร้างแดว

ด้วยก้อนแก้ว (อันบุคคลบรรจุไว้) ในพระมหาสถูปโบราณ
 อันหนึ่งอันตั้งอยู่เฉกนานในโบราณราชธานี อันตั้งอยู่เฉกใน
 แคว้นแคว้นโยนก มีนามว่าเชียงรายโดยนามอันปรากฏ ใน
 สมัยนั้น อันบุคคลปิดเฉกด้วยทองคำเปดว ได้ปรากฏมีใน
 ห้องพระเจดีย์อันดำเร็จด้วยทองคำเปดว ได้ปรากฏมีในห้อง
 พระเจดีย์อันดำเร็จด้วยปูน อันแตกเฉกด้วยอันทำดาบแห่งดาบ
 พ้าในกาตประมาณยี่สิบเอ็ดปีอันเป็นไปอยู่โดยดำดบ แห่ง
 พนปีทงหลายสอง อันบันทึกตนับเฉกแต่กาตเป็นที่ปริณิพพาน
 แห่งพระสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมแห่งนักปราชญ์.

ก็ (พระปฐมมาน) อันบุคคลเชิญไปเฉกจากห้องแห่ง
 พระเจดีย์นั้น ด้วยดำคัญว่าศีลาลัมณีย ตั้งไว้ในเรือนพระ
 ปฐมมาในวิหารหลังหนึ่ง.

ก็ครั้นเมื่อทองทผดวแห่งพระปฐมมาดอกเฉกโดยกาตเป็น
 ทกาวดว่งแห่งดองดามเคื่อน พระปฐมมานนั้นได้ปรากฏเฉก
 อันบุคคลรู้เฉกโดยความเป็น พระปฐมมา ดำเร็จด้วย ก้อนแก้ว
 แห่งใหญ่ในกาตนั้น (พระปฐมมาน) อันบุคคลนำมาเฉก ผู้
 มหานครมีชื่อว่า ดำปาง ซึ่งเป็นมหาราชธานีในกาตนั้น อัน
 ตั้งอยู่เฉกในแคว้นแคว้นโยนกได้ฉดองเฉก ฉกการเฉกในปี

นน นนเทียว ตั้งอยู่แถวในเมืองนครดำปางนั้นต้นกาดนาน
(คือ) ต้นปื้ทั้งหลายตามดืบตอง.

(พระปฏิมานี้ อันบุคคลนำมาแล้วจากเมือง) นคร-
ดำปางนั้นดืมหานครนพดี อันเป็นที่อยู่แห่งผู้เป็นใหญ่กว่าชาว
โยนก เป็นราชธานี อันบุคคลสร้างใหม่ยัง (เชียงใหม่) ใน
โยนกธาฐุนนนั้นเทียว ในปีทีดืบเอ็ดในเบองบนแห่งพันปีทั้ง
หลายตองอันก้าวล่วงแต่กาดเป็นที่เป็นที่ไปล่วงแห่งพระดืมพุทธ-
เจ้า (อันบุคคล) ได้ให้ประดิษฐานไว้แล้วในมหานครนพดี
นั้นตลอดปีทั้งหลายแปดดืบดีแล้ว.

ก็ ครนเมอกำดังแห่งชาวโยนก เป็นของอ่อนอันข้าศึก
ย้ายแล้ว อนึ่งครนเมอกำดังในแคว้นแคว้นดาวมีกำดังใหญ่
ยังความเป็นอิสระอันดาวทั้งหลายเป็นที่ไปแล้วในโยนกธาฐุน ให้
เจริญอยู่ (พระปฏิมานี้) อันบุคคลนำไปแล้ว จากนครนพดี
นั้นดืบบุรี อันอาศัยแม่น้ำใหญ่ชื่อโขง เป็นมหานครมีชื่อว่าชาว
(เมืองหลวงพระบาง) ในแคว้นแคว้นดาวของตน ในปีเก้าดืบห้า
ในเบองบนแห่งพันปีทั้งหลายตองอันก้าวล่วงแล้ว เป็นไปอยู่
โดยดืบแต่กาดเป็นที่ล่วงแล้วแห่งพระดืมพุทธเจ้า อันบุคคล
ประดิษฐานไว้แล้วที่นครชาวนน บุกาแล้วตลอดปีทั้งหลาย

ตีบสอง ก็ (พระปฏิมาน) แอนับคบคนนำไปแล้วจากเมือง
ชาวนั้น ลุ่มหาบร้อนสร้างแล้วใหม่มีชื่อว่าจันทน์ (เวียงจันทน์)
ให้ประคิษฐานไว้แล้วได้จัดการแล้ว.

ก็ (พระปฏิมาน) ประคิษฐาน ณ ที่เดียวนั้นเที่ยว ใน
เมืองเวียงจันทน์นั้นแล คดอดกาดนานคือ ต้องร้อยแห่งปี
ทั้งหลายยังด้วยดีห้า เมื่อพระพุทธปฏิมานั้น (อันคบคน)
นำไปแล้ว และให้ตั้งอยู่ได้ในโยนกทั้งหลายในดาวทั้งหลาย
ตามลำดับ อย่างนี้ ด้วยประการนี้.

พนับททั้งหลายต้องยังด้วยดีร้อย ยิ่งด้วยดีสิบเอ็ด
(๒๓๒๓ ปี) ก้าวล่วงแล้วโดยลำดับนั้นเที่ยว แต่ กาด เป็น ที่
นิพพานแห่งพระพุทธเจ้า ครนเมอวงศ์แห่งพระเจ้าดัยามราช
ประเสริฐสูงสุดตั้งชนอยู่ในดัยามนี้ อันเป็นไปอยู่ในปี เป็นที่ตั้ง
แห่งปีที่ดีสอง มีในเบองบนแห่งสองพันสามร้อยปีเหล่านั้น
(พระพุทธปฏิมาน) อันพระราชพระองค์ก่อนกว่าพระราช
ทั้งปวงในพระราชวงศ์นี้ ผู้ทรงไว้ซึ่งอาณาจักรอันประเสริฐ
มีข้าศึกก่อนปราบได้แล้วทรงพระนามว่า จักรบรมนาถ รุ่งเรือง
อยู่ด้วยบุญและเดชใหญ่ ทรงปราบปรามแคว้นแคว้นดาวทั้งต้น
ถึงบุรุษชื่อว่าจันทน์ กระทำ (ให้อยู่) ในอำนาจของดัยามโดย

ราบคาบ นำมาแต่จากเวียงจันทน์นั้นนันทเทยวผู้ดุดามราชู
 โดยกำดั่งแห่งความชนะ เชิญเข้าไปสู่กรุงมโหว่าชนบุรี อัน
 เป็นนครก่อนในกาดนั้น ในประเทศเป็นส่วนอันบุคคลพึง
 ภิรมย์ มีนามว่า บางกอกนี้ ดัดการะอยู่โดยชอบ ได้
 ประดิษฐานไว้แล้ว ในกรุงชนบุรีนั้นนันทเทยวตลอดปีทั้งหลาย
 ตาม.

พระราชทานอภัยมานอนบุคคลพึงภิรมย์ มีนามว่า
 เทพมหานครรัตนโกสินทร อันพระราชผู้สูงส่งคนนั้นนันทเทยว
 ให้สร้างแถวท่งแห่งแม่น้ำอันตั้งอยู่ใน ปุรัตถิมภาค แห่ง กรุง
 ชนบุรีนันทเทยว ในปีทั้งหลายตามโคกครนเมือมหานครอัน
 บุคคลพึงภิรมย์ และพระศรีรัตนเจติยารามอันงามซึ่งตั้งอยู่
 ในพระราชนิเวศนั้นสำเร็จแล้ว โดยกาดเป็นทอดงไปแห่งปี
 ทั้งหลายตามเหตานั้น พระปฐมานัน (อันพระราชนัน) นำ
 มาแต่จากกรุงชนบุรีในวันวิสาขบูชาในปียี่สิบห้าแห่งพันปี
 ทั้งหลายต้องยิ่งด้วยตามรอย แต่กาดเป็นที่ประนิพนธ์แห่ง
 พระพุทธเจ้า ประดิษฐานไว้แล้วในกฎการอันงามสำเร็จด้วย
 ทองทิบ สูงยี่สิบศอกกำ (๒๐ กำมา) ได้ประดิษฐานดีแล้ว
 ตกแต่งแล้วโดยนัยอันเราแต่งแล้วในปฏิพินพินนันทเทยว อัน

ประดับแวดด้วยเครื่องประดับทองห้อยอันแต่งแวดด้วยแก้วเล็ก
 น้อยอย่างต่างๆอันสมควรแก่ฤดูตามอันเปลี่ยนแวดด้วยประการ
 นั้น ดั้นด้นมาครั้ง ในกาดเป็นที่ตั้งไปแห่งฤดูทองห้อยนั้น ๆ
 งดงามแวดด้วยเครื่องสักการะทองห้อย อันจะนับมิได้ทีเดียว
 ประดิษฐานอยู่ด้วยดีแล้ว ในพระศรีรัตนเจตยารามนั้น นั้นเทียว
 อันบุคคลสักการะมากราบเท่าถึงกาดทุกวันนี้

ปีทองห้อยยี่สิบเจ็ด เป็นรัชกาลแห่งพระราชอาพระองค์
 ก่อนกว่าพระราชาทรงปวงผู้ทรงไวซึ่งอาณาจักร อันประเสริฐ
 มีข้าศึกชนะดีแล้วทรงพระนามว่า จักรบรมนาถ ปีทองห้อย
 ดิบหก เป็นรัชกาลแห่งพระราชอาผู้เป็นโอรสแห่งพระราช
 พระนามว่า จักรบรมนาถ นั้น นั้นเทียว (ทรงพระนามว่า)
 มหิศร์สุนทร ปีทองห้อยยี่สิบหก เป็นรัชกาลแห่งพระราช
 ผู้ประกอบในธรรมอย่างยิ่ง ทรงพระนามว่า เจษฎาธิบดินทร์
 พระพุทธปฏิมาอัน (อันมหาชน) สักการะอยู่โดยชอบตลอดปี
 ทองห้อยหกสิบเก้าในรัชกาลแม่แห่งพระราชาทองห้อย ตามผู้
 กระทำซึ่งความเป็นพระราชอันล่วงไปแล้วอย่างนั้น ด้วย
 ประการนั้น ได้คงอยู่แล้วตลอดนิรันดร์กาล

พระราชอาผู้เป็นพระนัดดา ประเสริฐที่สุดแห่งพระราช

พระองค์ก่อนกว่าพระราชาทั้งปวง มีพระชาติดี เป็นพระโอรส
 อันประเสริฐสูงสุดเกิดแห่งพระมหाराชที่ตอง เป็นพระกนิษฐ
 ภาดา โดยวัยแห่งพระราชาที่ด้ามเทียว เป็นผู้เป็นไปดั่ง
 ปราภฏแฉ้วนนั้นเทียว ในประเทศทั้งหลายเป็นอเนก อัน
 มหาชนนับถือแฉ้วนด้วยคุณทั้งหลาย มีพระชาติเป็นต้น อัน
 ประเสริฐที่สุด เป็นไปด้วยพระนามว่า พรเมทรมหามกุฏ
 พระองค์นั้นนเทียว เป็นพระราชาราช เป็นจอมแห่งมนุษย์
 เป็นใหญ่กว่าคนในแฉ้วนแฉ้วนด้าม ในกาเป็นที่ดั่งไปแห่ง
 ปีทั้งหลายหกลีบเก้าเทียวเหตุดาใดเล่า อภิเชกแฉ้วนด้วยบรม
 ราชภิเชกโดยธรรมในวันวิสาขบูรณมี อันเป็นวันอุโบสถ
 ในปีทั้งหลายเกาดีบึงด้วยดี อันเต็มพร้อมแฉ้วน ด้วยประการ
 ทั้งปวงในเบองตน แห่งพณปี ทั้งหลายตอง ยิงด้วยด้ามร้อย อัน
 ดั่งแฉ้วน แด่กาเป็นที่ปริญพพานแห่งพระพุทธเจ้าทรงบำรุง
 อยู่ซึ่งพระสัมพุทธปฏิมาอันดำเรจด้วยกอนแก้ว ชอมรกตอัน
 งามประเสริฐที่สุดคนนั้นนแฉ้วนโดยชอบนั้นนเทียว มีความนับถือ
 กถ้ากระทำให้เป็นดังพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ยังบุคคล
 ให้ถือเอาซึ่งอาการเช่นกับคด้ายด้อมด้วยจิตรการกรรม ทนบ
 ว่าจะบายดีแห่งพระพุทธพมพนนนั้นนเทียว เพออันดูแห่งชน

ทั้งหลายมากผู้อยู่ต่างประเทศไกล รู้เฉพาะแต่ด้วยสัญญา
ไมตรี ไม่เคยมาแต่ในสยามประเทศนี้มีความใคร่เพื่ออันเห็น
ให้แสดงรูปทั้งหลาย มีตามอย่างด้วยอาการคือความเป็น
พระปฐมา อันประทับแล้วในฤๅตามในแผ่นผ้าใหญ่ควรแก่
อันระบายอันหนึ่งแด่ อันหนึ่งให้กระทำรูปทั้งหลายแม่มาก
สำหรับรองแบบพระปฐมา แม้ยังชาวต่างประเทศทั้งหลาย
ให้ยืนดูอยู่ ให้เขียนเรื่องแห่งพระพุทธรูปนั้น ควรให้รู้
เนื้อความอันใคร ๆ พึงคัดค้านไม่ได้ ด้วยอักษรทั้งหลายแห่ง
ชาวสยามบ้าง ด้วยอักษรอังกฤษบ้าง แม้ด้วยภาษาแห่ง
ชาวมคธ^(๑) ก็เรื่องอันเราให้เขียนแล้ว ในปีที ๔ แห่ง
รัชกาลของเราผู้เป็นพระราชนั้น ได้มีในอายุแห่งพระพุทธรูป
คำสอนอันนับแต่ด้วยต้องพินัยด้วยด้ามร้อย ยิ่งด้วยปีทั้ง
หลายเกาต์บึงด้วยเจ็ด อันบัณฑิตกำหนดแล้ว แต่การเป็น
ที่ปริณิพพานแห่งพระพุทธรูปเจ้าด้วยประการดังนี้

(๑) ตรงนี้ผู้แปลเดิมแปลไว้ว่า เขียนตำนานพระแก้วเป็นภาษา
มคธด้วยอักษรไทย และอักษรอังกฤษ ที่จริงไม่ได้เขียนเป็นภาษามคธ
ล้วน เขียนเป็นภาษาอังกฤษด้วยดั่งกล่าวแล้วในคำนำ

ตำนานพระแก้วมรกต

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

สำหรับอาลักษณ์อ่านในพระอุโบสถ

วัดศรีรัตนศาสดาราม วันสัปดาห์ขึ้น

พระราชพิธีศรีสัจปานกาล

ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับพระบรมราชโองการมานพระ
มัญชุรสูตรถึงหนาท ขอประกาศแก่เทพยนิกรทั้งหลาย เป็น
อาทิ คือโลกบาตมหาเทวราช แดเทพยเจ้าผู้มีฤทธิ์อำนาจ
มีทิพยโสดกทิพยจักขุอันประเสริฐ ซึ่งบังเกิดประดิษฐาน
อยู่ในทิพยพิमानมาศ อันมีนิตย์ในภูมิพฤกษบรรพตอากาศ
กาญจนวนรคณราชมนเทียรเป็นอาทิทั้งปวงทุกสถาน แดท้าว
เทวราช ซึ่งเป็นประธานในพระราชวราณาเขต เป็นท้าว
เทวศรียิ่งใหญ่ แดท้าวเทวราชที่ได้มีทิพยเทวานุภาพเป็นชั้น
ต้องรองลงมา แดเทพยดาซึ่งมีทิพยศักดิ์พิเศษในประเทศ
นานา คือพระภูมิตะเพยดา อันสถิตในจังหวัดพระนคร แด

เคหะวัตถุสถาน คือพระเดื่อเมืองทรงเมืองพระหัดกเมือง
 แดพระกาฬไชยศรีอ่อนเรื่องฤทธิพิศัยศักดิ์ แดเทพยเจ้าซึ่ง
 รักษานพปฎลมหาเศวตฉัตรราติฉัตร ศิริรัตนราไชยศรีวิชาปัก
 แดเทพยเจ้า ซึ่งรักษาในจังหวัดพระราชนิเวศร์บรมมหาสถาน
 เทพเจ้าอันอภิบาลเกษตรราตามทิศานุทิศ ทิวเทพยนิกร
 หงปวงขจรเงยทิพยไฉตลงดัดบคำประกาศัน

อนึ่งขอประกาศให้ทราบด้วยดี แก่พระบรมราชวงศ์
 หวงศ์ แดเจ้าทูตดะอองชุดพระบาทมู โหเยื่อนอยบรรดาซึ่งมา
 สโมสรฉันนิบาตประชุมพร้อมกัน ในกาลเริ่มมงคลราชพิธี
 ศิริตัจจานกาดอนัน จะขอเริ่มคำประกาศพระมหามณีนรัตน
 ปฏิมากรนี้ มีเรื่องในหนังสือตำนานโบราณ แต่งเป็นภาษา
 มคธไว้เรียกชื่อว่ารัตนพิมพวงศ์ เด่าเรื่องเดิมของพระพุทธรูป
 แก้วพระองค์คนดบมา มีใจความในตำนานพระมหามณีนรัตน
 ปฏิมากรนั้นข้างต้นว่า พระมหามณีนรัตนปฏิมากรองค์
 เทวดาสร้างถวายอรหันต์องค์หนึ่ง มีนามว่าพระนาคเสน
 เถระในเมืองปาตลีบุตร จึงพระนาคเสนเถระเจ้าผู้เป็นพระ
 อรหันต์อนันฤทธิดำเร็จด้วยอภิญญา ได้อธิษฐานอาราธนา
 พระบรมสารีริกธาตุของสัมเด็จพระพุทธรเจ้า ให้ประดิษฐาน

อยู่ในองค์พระมหาพระมณีนรตนปฐุมิมากรถึงเจ็ดพระองค์ คือ
 ในพระโมฬีพระองค์หนึ่ง ในพระนดาฏพระองค์หนึ่ง ใน
 พระอรุพระองค์หนึ่ง ในพระองษาทั้งดองข้างดองพระ
 ในพระชาณทั้งดองข้างดองพระองค์ เป็นเจ็ด เนื้อแก้วกบด
 มิตชิต์นิตคิดเป็นเนื้อเดียวกันเดิม ไม่มีแถมมีช่องแต่เห็น
 คดอดเข้าไปเลย พระมหาพระมณีนรตนปฐุมิมากรอยู่เมืองนั้นแล้ว
 ตกไปเมืองดงกาทวี่ แล้วตกมาเมืองกัมพูชา เมืองศรี
 อโยธยา เมืองตะไคว้ เมืองกำแพงเพชร แล้วภายหลังตกไป
 อยู่เมืองเชียงราย เจ้าเมืองเชียงรายหวังจะช้อนแก่ศัตรู จึง
 เอาปูนทาตรึงปิดทองบรรจุไว้ในพระเจดีย์ที่เมืองนั้น เรื่อง
 ตกคนมาจนถึงตน มีเรื่องราวเล่ายาวไป ดูมีคนใคร
 เห็นเป็นแน่ แดความนั้นใครทมิเกลง่ายก็ยอมเห็นว่าเป็น
 จริง ตามตำนานที่กล่าวมานั้น ที่ไม่เชื่อก็คงคิดวิตกกังวลไป
 ต่าง ๆ ว่า พระพุทธรูปองค์ใด ผู้มีเทวดาสร้างพระพุท
 ธูปสร้างรูปร่างเหมือนอย่างนั้น เป็นผู้มีเทวดาแน่แท้แล้วจะ
 เป็นที่ดั่งดีไม่ตกถึงกัน ก็ปรกคิคนโบราณแรกมีหนังสือ
 ไซ้ ยังไม่มีหนังสือเก่า ๆ มาก เมื่อแต่งหนังสืออะไร ๆ
 นักจะเขียนอย่างไรก็เขียนไป ไม่คิดว่านานไปจะมีคนภายหลัง

จะมีปัญญาแต่สติตรองเทียบเคียงมาก จะเชื่อคำของตัว
แต่ไม่เชื่อนั้นไม่ใคร่จะคิด

การเรื่องข้างต้นนั้นไม่มีพยานมากยกไว้ก่อน จะขอ
กล่าวข้อความเรื่องพระมหามณเฑียรตนปฏิมากรพระองค์หนึ่ง
ควรจะเชื่อได้ แต่โดยอนุมานตามหลักสำคัญ ที่มีในองค์
พระพุทธรูปปฏิมากรนั้น ว่าเนื้อหาแก้วคือตาซึ่งเป็นพระพุทธรูป
ปฏิมากรพระองค์หนึ่ง เห็นจะมีบ่อเกิดข้างเมืองฝ่าย
เหนือทิศอกกับแดนจีน เพราะตัวอย่างเคยเห็นมีมาแต่ข้างเมือง
จีนบ้าง ดูคล้ายแก้วอย่างนั้น แต่จะดัดทำแก้วที่เป็นองค์พระ
ก็ไม่เคยได้เห็นแต่ได้ยินเป็นแน่แท้ที่ใดอีกเคย

อนึ่ง จะว่าด้วยฝีมือช่างทำพระพุทธรูปพระองค์นั้นดู
เมื่อพิจารณาเทียบเคียงดู ก็เห็นเป็นฝีมือช่างที่เอกที่เดียวใน
ครึ่งหนึ่งคราวหนึ่ง จะเป็นฝีมือช่างข้างอินเดีย คือเมือง
เบงกอลระราชรัฐรัฐ แต่เมืองแขกพราหมณ์ข้างมณฑลประ-
เทศไทยเรียกเมืองเทศนั้นก็มีใช่เลย

อนึ่งจะเป็นฝีมือถึงหฟ มอญ พม่า เขมร และไทย
เหนือแดนจีนก็มีใช่ ดูฝีมือไม่ใกล้เคียงคล้ายคลึงกันกับพระ
พุทธรูป ซึ่งเป็นฝีมือช่างในเมืองท่งปวงท่อกออกมาเลย ถ้า

จะว่าเป็นฝีมือเทวดาตั้งค่านานว่า ก็เห็นว่าฝีมือเทวดาคงจะ
 ผิดกว่าฝีมือช่างมนุษย์ทั้งปวงไปที่เดียว เมื่อเปรียบเทียบกับ
 โดยละเอียด ดูเหมือนว่าจะเป็นฝีมือช่างดาวเหนือโบราณ
 ช่างเมืองเชียงแสน เห็นคล้ายคลึงมากกว่าฝีมือช่างเมืองอื่น
 และถึงจะเป็นช่างที่เมืองดาวก็จะเป็นช่างดีช่างเอกทีเดียวมิใช่
 เดวทราบ ด้วยเป็นของงามดั่งเกลี้ยงเกลามากอยู่ไม่หยาบคาย
 เพราะฉะนั้น ควรจะคาด การแนตามเหตุ ที่เห็นอยู่รอบคอบว่า
 พระมหามณีรัตน์ ปฏิมากรองค นคงจะ เป็น ของ ท่านผู้มีบุญ
 เป็นเจ้าแผ่นดินเมืองของชนท นบถอพระพุทธศาสดนา มากกว่า
 ถือนั้ต่างเทวดาและดทอื่น ๆ และมีบุญญาภาพแข็งแรง
 มากกว่าเมืองใดเคียงโดยรอบคอบ และแผ่อาณาจักรได้
 ไต่ใหญ่ด่มควรแก่เวลา เมื่อมนุษย์ยังไม่มีปืนใหญ่ปืนน้อย
 ไร มีแต่ธนูหน้าไม้หอกดาบแสดนหดาว รบพุ่งชมชกกันด้วย
 ก่าดงกายและพวกพ้องมากเท่านั้น ท่านที่เป็นเจ้าของเดิมที่
 ให้สร้างพระพุทธรูปองคณ คงจะมีอานุภาพมาก จึงได้แก้ว
 ก้อนใหญ่ถึงเพียงนี้มา ไม่มีผู้อื่นที่จะคิดริษยาช่วงชิงไปได้
 และมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสดนามากกว่าอยากได้เงิน
 ทองและเกียรติยศตามวิสัยโลก จึงไม่ได้ขายแก้วนั้นเลยแก่

เมืองอื่นเอาเงินทองกีด และจะเก็บแกวก่อนหนไวทองใหญ่
 ไวอดผู้อื่นให้เป็นเกียรติเห็นกีด ท่านผู้นั้นจะมีศรัทธาปลง
 เห็นว่าดังอันยิ่งกว่าพระพุทธรัตนโมลี ถ้าว่าแกวก่อนหนทำ
 เป็นพระพุทธรูปเห็นจะ ประเสริฐยิ่งกว่าเก็บไว้ และจะใช้อย่าง
 อื่น จะเป็นเกียรติยศในชาติคนแก่บ้านเมืองนั้น และจะเป็น
 กุศโลให้ผลเป็นประโยชน์ใน ชาติหน้าแก่ ผู้ที่ได้ สร้างเป็นพระ
 พุทธรูปนั้น จึงผู้เดียวดละแกวก่อนใหญ่ให้มาเดี่ยดัดมา
 เจียรระไนให้ ได้ดีฐาน และประมาณที่ควรเป็นองค์พระ
 พุทธรูป และเพราะเดี่ยคายเนื้อแกวก่อนใหญ่ จึงให้เหลือ
 เศษไว้ภายใต้พระพุทธรูปปฏิมากรนั้น หาได้ตัดเดี่ยให้ราบ
 เด่มอไม้ และก็เพราะมีพระราชาภาพมาก ของแข็งนักจะตัด
 แต่งแก้ไขได้โดยยากก็ยิ่งออกด่าให้ทำจนดำเร็วได้ ด้วยฝีมือ
 ช่างคนเดียวและหลายคนที่เป้นฝีมือดี รู้ท่วงที่ฐานประ-
 มาณทำการโดยพินิจหมดจดสนิทชิดชมไม่มีที่ติได้นัก จนถึง
 ชดผวชกเงาเกดยงเกดาดนขนแมว แกวจะชดผวชกเงาให้
 ขน ให้ดัดดีดเพียงใดก็ทำได้เพียงนั้น ความอนุমানเห็นดัง
 งามาน แต่จะยืนยันความเป็นแน่ชัดว่าพระมหามณีนรัตน
 ปฏิมากรพระองค์นี้เป็นของท่านผู้ใด สร้างในประเทศใด

คำบดใด และสร้างในกาตกรังโตคราวใดนั้น จะชกำหนด
 แน่ชัดให้ควรเชื่อได้ พ้นจากคำที่ไม่น่าเชื่อนักไม่ได้ แต่
 พิเคราะห์เห็นว่าพระมหามณเฑียรตบฏิมากรพระองค์น้อยมเหศวร
 คักดานุภาพเป็นอันมาก พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดที่มีบุญญา
 ภิหารแก่กล้า จึงจะรักษาพระมหามณเฑียรตบฏิมากรพระ
 องค์ไว้ได้ เมื่อจะสืบสาวความ โบราณในสยามราช
 พงศ์าวดารเก่าขึ้นไปถึงสมเด็จพระร่วง ทรงพระนามว่าพระ
 เจ้าอรุณมหาราช เจ้ากรุงสุโขทัยและศรีวิชัยนาถย ที่มิพระ
 เกียรติยศกิตติคุณระบือต่อชามากกว่าพระเจ้าแผ่นดินสยามทุก
 พระองค์ และมีเรื่องว่าได้พระพุทธเจ้าองค์หนึ่งมาแต่มหาสมุทร
 แดวกด ก็ไม่ได้ความว่าได้พระพุทธรัตนปฏิมาองค์นั้นมาไว้ ถึง
 พระเจ้าแผ่นดินซึ่งได้ครอบครองกรุงพระมหานครศรีอยุธยา
 ตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองทรงพระนามว่าสมเด็จพระเจ้ารามาชิตตัง
 มา นับพระเจ้าแผ่นดินซึ่งได้เสวยราชสมบัติในพระมหานคร
 ศรีอยุธยาถึง ๓๓ พระองค์ คือสมเด็จพระเจ้ารามาชิตตทหนึ่ง
 เป็นปฐม และพระบรมเอกต่อนุรักษมนตรราชเป็นที่สุด
 และในพระเจ้าแผ่นดินกรุงพระมหานครศรีอยุขยานั้น พระเจ้า

แผ่นดินหลายพระองค์ ได้ขึ้นไปตั้งเมืองเชียงใหม่เมืองเวียง
 จันทนุกหลายครั้ง หาได้พระพุทธรัตนปฏิมากรอันวิเศษ พระ
 องค์ลงมาไว้ในพระนครไม่ แต่ข่าวคราวว่าพระแก้วม้อย
 ก็ไม่ได้ความว่าทราบมาเลย พระนครศรีอยุธยาก็เป็นพระ
 มหานครอันใหญ่ เห็นจะเป็นด้วยไม่ได้พระพุทธรัตนปฏิมากร
 พระองค์ลงมาไว้ในพระนคร จึงมีข้าศึกต่างประเทศมาประชิด
 ถึงฐานพระนครเป็นหลายครั้ง และมีเหตุเปลี่ยนเจ้าแผ่นดิน
 ต่างพระองค์และชิงราชสมบัติ ต้องรบพุ่งกันในกลางพระนคร
 ก็มี จนถึงศักราช ๑๑๒๙ ปี เดียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า เจ้า
 ตากสินซึ่งเป็นพระยากาแพงเพชร ได้เป็นเจ้าแผ่นดินครอบ
 ครองในสยามประเทศ อาศัยกำลังสมเด็จพระเจ้ามหาจักรี
 ศึก พระเจ้าสุรสีห์พิษณุวาธิราช ได้ช่วยกันปราบปรามยุค
 เชิญ เดียนศักราชมาเป็นปรกติแล้วมาตั้งพระนครธนบุรี
 ครั้นจุลศักราช ๑๑๔๑ ปี สมเด็จพระเจ้ามหาจักรีศึก และ
 พระเจ้าสุรสีห์พิษณุวาธิราช ได้ยกพลโยธาทัพขึ้นไปปราบ
 เมืองศรีสัตนาคนหุตเวียงจันทน์ ด้วยอำนาจพระบารมีสมเด็จพระ
 พระเจ้ามหาจักรีศึก ซึ่งควรเป็นทศรอบครองปฏิบัติบูชา
 พระรัตนปฏิมากรพระองค์นี้ พระเจ้าร่มขาวเมืองหลวง

พระบาง ก็ด้วยความรักดีช่วยในการสงคราม พระเจ้าแผ่นดิน
 กรุงศรีสัตนาคนหุตราชวงศ์ล้านช้างพระยาตากครั้งนั้น
 ถึงได้พระพุทธรูปปฏิมากรพระองค์ใด ก็เพราะนับถือวิปริต
 คิดเช่นวักบุชาเป็นเจ้าผู้ ดมโคกระบือบูชาเชิญให้เข้าคนทรง
 แม่มนางท้าวเจรจาอดดวงคนไปข้าง ๆ หานับถือโดยศรัทธา
 ต่อพระพุทธรูปคุณตรง ๆ ไม่ จึงทนทานกำลังทหารและพระ
 บัญญาบารมีสมเด็จพระเจ้ามหาจักรีศรีอยุธยาได้ ก็พาบุตร
 นัดดาหนีไป ดมเด็จพระเจ้ามหาจักรีศรีอยุธยาได้เมืองเวียงจันทน์
 แล้ว ก็เชิญพระพุทธรูปปฏิมากร พระองค์ และพระบาง
 มาด้วย แล้วเด็กที่พกดบดมาพระนครธนบุรี เจ้าตากดินซึ่ง
 เป็นเจ้าแผ่นดินใหญ่ในครั้งนั้น ก็ให้สร้างโรงพระแก้วที่หลัง
 พระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม ในพระราชวังเสร็จแล้ว
 ให้เชิญพระมหามณีนรุตปฏิมากรนี้ และพระบางขึ้นประดิษ
 ฐานในโรงเสร็จแล้วให้มีการสมโภชต่าง ๆ ครั้นลุศักราช
 ๑๑๔๓ ปีชวดโทศก ฝ่ายข้างกัมพูชาประเทศนั้น แผ่นดิน
 เป็นจลาจล ดมเด็จพระเจ้ามหาจักรีศรีอยุธยาได้กับพระเจ้า
 สุริยดิหิษณวาทิราชต้องยกกองทัพรีบออกไปถึงกรุงกัมพูชา
 ประเทศ เพื่อจะปราบปรามแผ่นดินเมืองเขมรให้เรียบราบ

ฝ่ายการแผ่นดินกรุงธนบุรีนั้นก็ผันแปรไปต่าง ๆ เพราะพระเจ้าแผ่นดินเมื่อขึ้นบัลลังก์ได้เสด็จไปประพาศทิวิปริตต่าง ๆ ทำให้สมณพราหมณาจารย์และขุนนางข้าราชการ ประชา
 ราชบุตรทั้งปวงได้ความเดือดร้อนด้วยราชทัณฑ์อันมิควรต่าง ๆ เป็นเหตุให้ราษฎรต่างเหยาเรือนและภูมิดำเนาหนีเข้าป่าไป
 เป็นหลายตำบล แผ่นดินกรุงธนบุรีได้ความเดือดร้อนทั่วทั้ง
 เมือง พระเจ้าแผ่นดินได้เสด็จประพาศไปนั้น ก็ชะรอย
 จะเป็นวิบัติเหตุ เพราะที่มีได้ครอบครองปฏิบัติบูชาพระรัตน
 ปฏิมากรพระองค์นี้ บารมีเจ้าตากดินทรงกำลังดีริชของพระ
 พุทธรัตนปฏิมากรมิได้ จึงเมื่อให้คงไค้ได้เสด็จประพาศ
 ด้ญญาณิทธิวิปดาเสด็จไปดังนี้ เมื่อแผ่นดินเป็นทรยุค จนถึง
 ขุนนางหัวเมืองยกไพร่พลเข้าล้อมกรุงธนบุรีไว้ แล้วจับพระ
 เจ้าแผ่นดินให้ออกเสี้ยนนอกอำนาจ ในจุลศักราช ๑๑๕๓ ปี
 ๑๑๕๓ ตรีศกปลายปี จึงบอกหนังสือออกไปเชิญเสด็จเจ้า
 พระเจ้ามหาจักรพรรดิเสด็จกลับเข้ามาเมืองธนบุรี เชิญเสด็จให้
 ทรงชำระเสี้ยนศัตรูแผ่นดินราบคาบเป็นปรกติ มุขมนตรี
 ปรีกษาพร้อมกันวิงวอน อัญเชิญเสด็จเจ้าพระเจ้ามหา
 จักรพรรดิเสด็จด้วยสิริราชสมบัติ ชีพพราหมณ์ดังพระราช

ดัศยาศิษฐาน ทำมงคลการพระราชพิธีปีละสองครั้ง คือ
 เดือน ๕ ขึ้นค่ำเก้าครั้งหนึ่ง เดือน ๓๐ แรม ๑๓ ค่ำครั้ง
 หนึ่งทุกปีมิได้ขาด แล้วจึงประชุมพระราชอาคัน และ
 นักปราชญ์ราชบัณฑิตช้พ่อพราหมณ์ ตั้งพระราชพิธีบรม
 ราชาภิเษกเฉลิมพระราช มนเทียร และดมโกช พระอารามกับ
 ทั้งพระนครถ้วนคำรบด้ามวันเป็นกำหนด จึงพระราชทานนาม
 พระนครใหม่ ให้ตรงกับพระนามพระพุทธรัตนปฏิมากรว่า
 กรุงเทพมหานครรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยาบรมราชธานี
 เพราะเป็นที่เก็บรักษาพระมหามณิ รัตนปฏิมากรพระองค์ใด
 เป็นเครื่องศิริ สำหรับพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวทั้งสองพระองค์ผู้สร้างพระนครนี้ ก็ตั้งแต่กรุงรัตน
 โกสินทร์มา พระราชวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระ
 บาททั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน และดมพราหมณ์ประชากราษฎร
 ก็อยู่เย็นเป็นสุขทั่วไปในสยามประเทศทั้งปวง ฤๅศักราช ๑๑๕๗
 ปีมะเส็ง อัฐศก ฝ่ายข้างประเทศพม่า นั้น เจ้ากรุงอังวะ
 ทราบว่าพระนครศรีอยุธยาผดิดแผ่นดินใหม่ เห็นว่าได้ช่อง
 เพื่อจะทำสงคราม จึงเกณฑ์กองทัพจะมาตีพระนครศรีอยุธยา
 และกองทัพพม่าจะมาครั้งนั้นมากกว่าทุกครั้งก่อน ๆ กรม

พระราชวังบวรเสด็จทางทะเล ทัพพม่าก็แตกหนีไป ดุคักราช
 ๑๑๔๘ ปีมะเมียอัฐศก พม่ายกมาอีก ออกไปปราบครอง
 หนึ่งพลหาหมนตงกายหลวงคำบดแม่กษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์เมื่อได้ทรงทราบ ก็ให้เกณฑ์
 กองทัพเป็นพลฉกรรจ์หกหมื่น เสด็จยกทัพหโยชาทัพออกไป
 ปราบอริราชสงคราม ครั้นกองทัพพม่าแตกพ่ายแพ้พระ
 เสด็จานุภาพฤทธาภินหารแล้วก็เสด็จกลับเข้าพระนคร หนึ่ง
 ชาติกทั้งปวงยกมาเป็นหลายครั้งก็อาจย้ายเข้ามาถึงชานพระ
 นครได้ ดุคักราช ๑๑๗๘ ปี และเมื่อครั้งแผ่นดินพระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น พม่าที่เป็นชาติกจับได้จำ
 ไว้ ณ คุก คิดกบฏต่อแผ่นดินก็มีอาจต่อสู้ได้ เผลอญให้
 พ่ายแพ้พระบารมี ดุคักราช ๑๑๘๘ ปี เมื่อครั้งแผ่นดินพระ
 บาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น อนุเจ้าเมืองเวียงจันทน์
 คิดเป็นกบฏ ก็มีอาจต้านทานต่อสู้บุญบารมีได้ก็พ่ายแพ้ถึง
 แก่พินาศ ดุคักราช ๑๒๑๑ ปี พวกจีนที่อาศัยอยู่ในพระราช
 อาณาเขต คิดกบฏทำควเหี้ยแขวงเมืองนครไชยศรีและเมือง
 นครเขินเทรา ก็เผลอญพ่ายแพ้แด่พระเดชานุภาพมีอาจประทุษ
 ร้ายได้ มีผู้ประทุษร้ายต่อแผ่นดินครั้งไร ก็มีโทษจำคุก

เผอญจับตัวได้ทุกครั้งมิได้ทำดูกลตามไปได้มากแต่สักครั้งหนึ่ง
 และมีเหตุ การณ์สำคัญซึ่งจะเป็น ช้อง อันตรายแก่ บ้านเมือง
 อย่างไม่รู้ ก็เผอญให้กลับเป็นดั่งเรียบรอยไปได้ ก็และพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในต้นพระบรมราชวงศ์ จนนับมากก็ทรง
 พระเดชานุภาพ ปราบปัจจามิตรในทิศตะวันตก ตะวันออก
 บกษไต่ฝ่ายเหนือทั้งปวง แล้วก็ทรงทำนุบำรุงฝ่ายข้างพุทธ-
 จักร ให้พระพุทธรูปค่านารุ่งเรืองบริบูรณ์ และฝ่ายข้างพระ
 ราชอาณาจักนั้น ก็ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงพระบรมวงศานุ-
 วงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน อาณา
 ประชาราษฎร ทวไปในประเทศ อาณาเขต ทั้งปวงได้ ร่มเย็น
 เพราะ พระบารมี มีพระราชประเพณีคล้ายคลึงกัน ควรที่คน
 ทั้งปวงจะระลึก ดำริคิดถึงพระเดช พระคุณ ด้วยความ กตัญญู
 โดยพิเศษ ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระบรม มหา
 บัณฑิตราช ซึ่งมีพระราชอุตสาหพิริยภาพทรมานพระองค์
 ช่วยคิตราชการฝ่าทนอาวุธชาติก เพื่อจะทำนุบำรุงพระ
 ศาสตร์ และอาณาประชาราษฎรแต่พระชนมายุ ๓๒ ยัง
 เป็นมรัชมิวัย มาจนพระชนมพรรษา ๔๗ ดั่งเข้าปัจฉิมวัย
 จึงได้สำเร็จปราบดาภิเษกถวัลยราชสมบัติ ทรงสถาปนา

กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุธยาบรมราช
 ธานี แลพระราชอาณาเขตฝ่ายเหนือ ตลอดถึงเมือง
 เชียงใหม่ เมืองหลวงพระบางฝ่ายตะวันออกถึงเขตแดนเมือง
 เขมร จนกระทั่งเขตแดนเมืองญวน ฝ่ายตะวันตกต่อเขต
 แดนกับเมืองมอญ ฝ่ายใต้ถึงเขตแดนเมืองไทยซึ่งเป็นมลายู
 ประเทศ การตั้งใดและของตั้งใด ซึ่งเป็นประโยชน์แก่พระ
 พุทธศาสนา และพระนครก็ได้ทรงดัดมรด้างขึ้น สำหรับ
 พระพุทธศาสนา และสำหรับพระนคร และทรงดัดพระราช
 ทรมัยขอ ด้างขึ้นใหญ่่น้อยนานาคัดตราดูไว้ จะได้บ้อง-
 กันอริราชไพรี มีพระเดชพระคุณแก่พระบรมวงศ์านุวงศ์
 และเสนาพฤธมาตย์ราชบริพาร อาณาเขตประชาราษฎร
 เป็นอันมากถึงเพียงนี้ เมื่อจะเสด็จสู่สวรรคาลัย จึง
 ทรง มอบสิทธิราชมไหศุภวิสัยสมบัติไว้ใน พระบาท สมเด็จพระ
 พุทธเลิศหล้านภาลัย ด้วยเป็นพระราชโอรสร่วมพระราช
 หฤทัยช่วยทำนุบำรุงแผ่นดินมา พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เลิศหล้านภาลัย ก็ได้ทรงทำนุบำรุงชุบเลี้ยงพระราชวงศ์านุ-
 วงศ์ และบุตรหลานท่านเสนาบดีทิดโดยเสด็จช่วยงานพระ
 ราชสงคราม ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

โดยคุณานุรูปมีตระกูลเจ้าพระยามหาเสนา และเจ้าพระยา
 รัตนพิพิธเป็นต้น ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เดโชด้านภาดัย ทรงประชวรเป็นไข้ฉิมกาดจะเสด็จสวรรคต
 นั้น ประชวรได้สามเวลาก็เสด็จสวรรคต หาทันได้
 ทรงพระราชโองการ โปรดพระราชทานมอบมโหสถวิสัยสมบัติ
 แก่พระราชวงศานุวงศ์พระองค์ใดไม่ ท่านเสนาบดีทั้งหลาย
 ปรีกษาพร้อมกันเห็นว่า ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
 อยู่หัว เป็นพระราชโอรส ทรงพระเจริญยิ่งกว่าพระ
 ราชโอรสทั้งปวง ทรงพระสติปัญญาเมตตากรุณาแก่พระ
 ราชวงศานุวงศ์ และเสนาพฤตมาตย์ราชปโรหิตาจารย์
 สมนพราหมณ์อาณาประชาราษฎร์เป็นอันมาก จึงอัญเชิญ
 ขึ้นเสวยสิริราชสมบัติราชาภิเศกสืบพระวงศ์ต่อมา พระบาท
 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงระลึกถึงพระเดชพระคุณ
 พระบาทสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช และพระบาทสมเด็จพระ
 บรมชนกนาถเป็นอันมาก ก็ทรงทำนุบำรุงพระราชวงศา
 นวงศ์ และวงศ์ท่านเสนาบดีให้เป็นข้าหลวงเดิมมาให้ ใหญ่
 ยิ่งขึ้นไป แล้วให้ช่างหล่อพระพุทธรูปด้วยทองคำถมยักขัตทอง
 พระองค์ สูงหกศอกข้างไม้เท่ากันทั้งสองพระองค์ ทรง

เครื่องต้นอย่างจักรพรรดิราชราช ถ้วนดงยาราชาวดี ประดับ
 ด้วยเนาวรัตนอนันมราคามาเป็นอันมาก คิดแต่ทองคำเนื้อแปด
 เศษต้องหุ้มพระองค์และเครื่องประดับ เป็นน้ำหนักทองคำ
 องค์ละหนักสิบสามชั่งห้าตำลึงเศษ แล้วจารึกพระนามลงไว้
 ในที่ฐานพระว่า พระพุทธยอติปาจิพาโลก ทรงพระราช
 อุทิศถวาย สมเด็จพระบรมอัยกาธิราชจักรพรรดินาถบพิตร
 องค์หนึ่ง ประดิษฐานไว้ทิศเหนือ อีกพระองค์หนึ่ง จารึกพระ
 นามไว้ที่ฐานพระนามว่า พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรง
 พระราชอุทิศถวายสมเด็จพระบรมชนกนาถบรมมหาราชบพิตร
 ประดิษฐานไว้ทิศใต้ ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดา
 ราม แล้วพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พร้อมพระราชหฤทัยกัน
 ทรงอัญเชิญพระตำราธิราชซึ่งได้มาแต่ตั้งกาทวี่ป มารวม
 ไว้ในพระโกศทองคำประดับเพชรบรรจุไว้ ในพระพุทธรูปทรง
 องค์พระองค์ ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่
 หัวจะเสด็จสวรรคตนั้น ทรงพระประชวรพระโรคเรื้อรังอยู่
 ถึงห้าเดือนก็ควรจะมอบดีริราชสมบัติ โปรดพระราชทาน
 แต่พระราชวงศ์านุวงศ์พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง แต่ทรงพระ

ราชดำริเห็นว่าดี ราชสมบัติอันนั้น แต่เดิมท่านเสนาบดีได้
 เชิญเสด็จขึ้นครอบครองมาให้ด้วยวิชัยปัตถ์ ถวดย ราชสมบัติ
 ราชภิเษก จึงโปรดเกล้าฯ ให้หาท่านเสนาบดีเข้าไปตั้งว่า
 ถ้าเสด็จสวรรคตแล้ว ท่านเสนาบดีเห็นว่าราชวงศ์
 และชาติขององค์พระบาททั้งปวงไว้ ก็มอบสิทธิราช-
 สมบัติแต่ท่านพระองค์นั้นเถิด ครั้นพระบาทสมเด็จพระ
 นั้นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว ท่านเสนาบดีทั้งปวง
 ปรีกษาพร้อมกันเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
 อยู่หัว เป็นพระบรมอัครราชโอรสอันประเสริฐในพระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเป็นทนต์อันยิ่งใหญ่
 ของคนทั้งปวงโดยมาก จึงพากันไปกราบบถวายบังคมอัญเชิญ
 เสด็จพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเถลิงถวดย
 ราชสมบัติบรมราชาภิเษกเสร็จแล้ว ก็โปรดพระราชทาน
 ยศศักดิ์แก่พระราชวงศ์ และชาติขององค์พระบาท
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นอันมากโดยลำดับฐานานุศักดิ์ พระราชทาน
 เครื่องยศ และเครื่องอุปโภคบริโภคตามสมควร

๑ แต่ก่อน ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน เคย
 เสด็จออก ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ให้พระบรมราชวงศ์

นวงศ์ข้าราชการใหญ่ น้อยเฝ้าทูลละอองธุลี พระบาท รับ พระ
 ราชทานนำพพัฒน์ดัตยา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า พระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นพระ
 ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาขึ้น
 ไว้นดองพระเดชพระคุณในพระบรมอัยกาธิราช แดพระบาท
 สมเด็จพระบรมชนกนาถทงต้องพระองค์ ประดิษฐานเป็น
 ประทานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เหมือนพระ
 เชษฐูปิตรเป็นนดองพระองค์ สมเด็จพระรามาธิบดีอันเป็น
 ปฐมบรมราชาธิราช ในกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยามหานคร
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ก็เป็นปฐมบรม
 ราชาธิราชในกรุงมหานครศรีอยุธยา นี้ แดในพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จุฬาโลกเสด็จมาปราบดาภิเษกนั้น ก็ได้เสด็จพระราชดำเนิน
 ตามเสด็จมาพร้อมกันแต่เดิมพระองค์เดียว ไม่มีเจ้านายพระ
 องค์อื่นเหมือนเคย ควรจะมีพระเกียรติยศอยู่พร้อมกับพระ
 บาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกด้วยกัน เพราะเหตุที่ทรง
 เคารพแด่พระพุทธปฏิมากรที่ทรงพระราชอุทิศพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวทงต้องพระองค์นั้น ดงนจึงทรงพระราชอุทิศให้

เสด็จพระราชดำเนินออกมาให้พระบรมราชวงศ์านุวงศ์ แด
 ข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน
 ถวายบังคมรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์ดื่ยพร้อมกัน การ
 ที่ทรงพระราชดำริตงนั้น พระบรมราชวงศ์านุวงศ์ แดท่าน
 เสด็จขึ้นซึ่งเป็นประธานในราชการแผ่นดิน ก็อำนวยความสะดวก
 โดยความเห็นชอบ แล้วได้ประพฤติเป็นมหามงคลกรรม
 ธรรมเนียมยังย่นมา (๑) คดอดเวดวรัชกาลที่ ๔ แดเมื่อ
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง ประชวร เสด็จอยู่
 ในที่ มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ท่านมหาเสนาบดี
 เข้าไปเฝ้าในที่ มีพระบรมราชโองการดำรัสมอบราชการ
 แผ่นดินให้ท่าน ตามแต่จะคิดจัดสรรพระบรมราชวงศ์านุวงศ์
 พระองค์ใดจะควรเป็น ทพิง ร่มเย็น เป็นสุข แก่พระราช วงศา-
 นุวงศ์ แดข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย สมน
 พราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงได้ ก็ให้มอบ
 ถวายสิริรัตนราชอิสริยาภิตแด่ท่านพระองค์นั้น เชิญเสด็จ
 ขึ้นเถลิงถวดยราชสมบัติ ครอบครองทำนุบำรุงพระราช
 อาณาจักรสืบลำดับตระกูล โดยโบราณราชประเพณีสืบ

(ความในระหว่างเลข ๑ ถึงเลข ๒ นั้นเติมขึ้นในรัชกาลที่ ๕)

ไป ครั้นล่วงมาได้ ๓ วัน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัวได้เสด็จสวรรคต พระบรมวงศ์านุวงศ์ท่านเสนาบดี
 แดชราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย จึงปรึกษาพร้อมยอมถวายสัตริ
 รัตนราชไม้มไห้ถวายราชพิธี แต่พระบาทสมเด็จพระจอม
 เกดเจ้าอยู่หัว ให้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติครอบครอง
 ทำนุบำรุงถดราชอาณาจักรสืบต่อไป จึงทรงพระราชดำริ
 ว่า ซึ่งในสมเด็จพระบรมชนกนาถพระบาทสมเด็จพระจอม
 เกดเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำรินนเป็นการชอบยิ่งนัก จึง
 ได้เสด็จพระราชดำเนินออก ณ วัดพระศรีรัตนศาสดารามใน
 วันถอนาพิพัฒน์ศยาเหมือนแต่ก่อนสืบมามิได้ขาด ทรง
 ทำนุบำรุงพระบรมราชวงศ์านุวงศ์ กับทั้งท่านเสนาบดีแดช
 ทูลละอองธุลีพระบาท ที่มีความความภักดีซอด้สุดซุจริตให้
 เดือนยศถาบรรดาศักดิ์ โดยสมควรแก่ความชอบทุกตำแหน่ง
 แดว ทรง ถ้าง เครื่อง ราช อธิริยา ภรณ์ เป็น เครื่อง ประดับ
 ดำหรับให้ ปราบกฎ ความชอบแด่ ปราบกฎ ดำดับ วงศ์ ตระกูล
 พระราชทานแด่ พระ บรมวงศ์ฯ นวงศ์แด ชำราชการ โดย มาก
 แดวได้ทรงทำนุบำรุงพระนคร ที่ชำรุดหักพังตงซ่อมแซมแด
 ถ้างใหม่ แดชุดคดองให้หน้าไห้เป็นประโยชน์แก่ไร่นาชน

แล้วทรงพระราชพิธีสถาปนาพระอารามชั้นใหม่ แด่พระ
 อารามเก่าชำรุดซ่อมแซมบ้างเพิ่มเติมบ้าง ทรงทำนุบำรุง
 พระราชาคณะปริยัติสงฆ์ปฏิบัติชอบ บริบูรณ์ด้วยคุณธรรม
 ให้เดือนยี่ศกศักดิ์โดยสมควร ส่วนวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 ซึ่งสมเด็จพระบรมปิยภาชีราช ทรงสร้างขึ้นชำรุดทรุดโทรม
 ไป แด่ที่สมเด็จพระบรมชนกนาถทรงสถาปนาขึ้นไว้ ยังมีได้
 ดำรงอยู่นั่นก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
 พระเจ้าน้องยาเธอเป็นนายด้านทำการโดยแข็งแรง จำหน่าย
 พระราชทรัพย์เป็นค่าจ้างทำการเป็นอันมาก การที่ปฏิสังขรณ์
 ของเก่า แด่ที่ทรงสถาปนาเพิ่มเติมชั้นใหม่ ก็แล้วแต่
 บริบูรณ์ได้ในระหว่าง ๒ ปีกับ ๔ เดือน แด่มีมหกรรม
 ฉลองเป็นการใหญ่พร้อมกับการสมโภชพระนคร ในการ
 บรรจบรอบร้อยปีตั้งแต่ได้สร้างกรุง แด่สถาปนาวัดพระศรี
 รัตนศาสดารามนี้ (๒) แด่ได้ทรงคิดแปลงเพิ่มเติมพระราช
 กำหนดกฎหมายแต่ธรรมเนียมบ้านเมือง ดั่งเดิมเครื่องที่จะ
 บัองกันพระนคร แด่สร้างสิ่งซึ่งจะเป็นประโยชน์ถาวรใน

(ความในระหว่างตั้งแต่เลข ๒ ไปจนถึงเลข ๓ เข้าความพระราช
 นิพนธ์รัชกาลที่ ๔ ต่อไป)

ราชการ แด่เอกกุดแก่การค้ำขาย ทรงพระกรุณาทั่วไปใน
 สมนพราหมณ์ประชาราษฎร์ ระวังกับทุกขเค็ดครอนให้
 เป็นสุขทุกทัวหน้า ทรงพระราชดำริในราชการทั้งปวงรอบ
 คอบ ทวพระราชอาณาเขตตามจารีตคัตติยราชจริยานุวัตร
 ดำรงพิภพโดยยุติธรรม บำรุงรักษาทางพระราชไมตรีทุก
 ประเทศ มีให้เลื่อมทราวมทุกประการ ด้วยเคารพแต่ปฐุม
 บรมราชตระกูลโดยด้าคัมมา เพื่อพระราชประสงค์ ให้มี
 ความเจริญในบรมราชตระกูล และตระกูลข้าราชการสืบไป
 การตั้งไดอันจะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่พระนคร ก็ทรงพระ
 อนุสรณ์อุตสาหะจัดการตามควรแก่การ ซึ่งจะเป็นไปได้ (๓)
 แดได้ทรงคงพระราชประเพณีให้มีรัชทายาท ดำหรับสืบ
 พระบรมราชันคัตติวงศ์ ทรงประดิษฐานพระบาทสมเด็จพระ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นสมเด็จพระบรมโอรสา
 ธิราช ไว้ในทิมงกุฎราชกุมารครองเศด็จสวรรคต พระบาท
 สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เศด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ
 สืบพระราชันคัตติวงศ์ โดยความเรียบรอยยิ่งกว่ากาลก่อนมา

(ความในระหว่างตั้งแต่เลข ๓ ไปจนถึงเลข ๔ นั้นเติมขึ้นใน
 รัชกาลที่ ๖)

ทรงตั้งพระราชหฤทัยจะทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาแด่พระ
 ราชอาณาจักร ตามที่สมเด็จพระบรมชนกนาถได้ทรง
 ประพาศมีมาให้เกิดอนาคต (๔) ดมควรที่พระ
 บรมราชวงศ์แห่งวงศ์ แด่ท่าน เสด็จมาด้วยผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ฝ่ายหน้าฝ่ายหลังในทั้งปวง มีความนับถือโดยเป็นราชธรรม
 ดำรงยืนไปสืบกาลนาน แด่ดวงใจส่วนนี้ครั้นเมื่อช่วย
 กันทำนุบำรุงราชกิจการพระนคร ให้ถาวรวัฒนาตาม
 ตำแหน่งของตน โดยความกตัญญูต่อพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าแผ่นดิน ซึ่งได้มีพระเดชพระคุณสืบ ๆ มา ช่วยตรวจ
 ตราทำนุบำรุงป้องกันรักษาพระนคร ขอบ ธนฯ เสด็จมา อาณา
 ประชาราษฎรให้ถาวรไปด้วยความสุข จะได้เป็นสวัสดิ-
 มงคลแก่ตน จำเริญผลประโยชน์สืบตระกูลวงศ์ต่อไป
 ภายหน้า

๑ ความที่ประกาศมา ขอเทพยดาผู้เป็นใหญ่ผู้
 น้อยที่มีทพยานภาพต่าง ๆ ดังได้ออกนามไว้ข้างต้น จงดัดบั
 พังแตรว่าฟังด้วยความเมตตากรุณา แก่มนุษย์ชนชาวสยาม

(ความในระหว่างตั้งแต่เลข ๓ ไปจนถึงเลข ๔ นั้นเติมขึ้นใน
 รัชกาลที่ ๖)

อุบายด้วยประการใด ๆ ขอจงอย่าได้ฉวยโอกาสทำให้วิบัติ
อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ให้วิบัติหนักดับเป็นคุณแก่กรุงพระมหา
นครไป ขอให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีชัย
ชนะแก่อริราชศัตรู แด่ขอให้เป็นเกียรติยศเชิดชูในพระราช
ประเพณีวงศ์ ที่สืบลงมาแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทง
ตองแผ่นดิน ในคัมพระบรมราชวงศ์ดำรงคงอยู่เด่มต่อไป
อย่าให้เสื่อมทรามจากการที่ตีไปได้ แด่จงเกียดกันการดรรพ
พิปดาสพิปริดทุกประการ ในพระบรมราชประเพณีวงศ์
จงเป็นอนันัญญดาธารณสถาพรทั่วทุกเมื่อ เทอญ ฯ

(ความตั้งแต่เลข ๔ ไปจนจบ เป็นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔)

พิมพ์ที่ ร.พ. รุ่งเรืองธรรม ขอยมนัสสิน ๒ พระนคร โทร. ๙๑๕๖๒๕
นายมนัส รุ่งเรืองธรรม ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๑๒

พิมพ์ที่ ร.พ. รุ่งเรืองธรรม ซอยม้านสิน ๒ พระนคร โทร. ๔๑๕๖๒๕
นายมนตรี รุ่งเรืองธรรม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๒